Arthur C. Clarke

ÎNTÂLNIRE ÎN ZORI

S-a întâmplat în zilele din urmă ale Imperiului. Naveta se găsea departe de casă şi aproape la o sută de ani-lumină de uriaşa navă-mamă care explora rarefiatele sisteme solare de la periferia Căii Lactee. În ciuda faptului că se afla la o asemenea distanţă, echipajul nu putea scăpa de spectrul ce le ameninţa civilizaţia: savanţii Cercetării Galactice se opreau adesea din lucru pentru a se întreba ce anume se întâmpla în îndepărtatele lor cămine.

Echipajul navetei cuprindea numai trei membri – aceştia, însă, graţie cunoştinţelor pe care le stăpâneau, acopereau mai multe ştiinţe, deţinând totodată experienţa acumulată într-o jumătate de viaţă petrecută în spaţiu. După lunga noapte interstelară, steaua spre care se îndreptau acum le încălzea sufletele pe măsură ce se apropiau de focurile ei; era puţin mai aurie, o idee mai scânteietoare decât Soarele ce rămăsese doar o legendă a copilăriei lor. Din experienţă, echipajul ştia că, aici, şansele găsirii unor planete depăşeau nouăzeci la sută. De aceea, în aţâţarea produsă de descoperire, uită de celelalte griji.

Câteva minute după aceea, zăriră prima planetă. Era o sferă gigantică, de tip familiar, prea rece ca să găzduiască viaţă protoplasmatică şi lipsită probabil de o suprafaţă stabilă. Ca atare, îşi continuară drumul spre soare şi perseverenţa le fu răsplătită.

Următoarea planetă le înfioră inimile cu dorul de casă: o lume unde totul era obsedant de familiar şi, în acelaşi timp,

diferit. Două uriaşe întinderi de uscat pluteau în oceane verzi-albăstrui, încununate de gheţuri la ambii poli. Existau şi zone de deşert, însă, în mod evident, cea mai mare parte a planetei se dovedea fertilă. Chiar de la depărtare, semnele vegetaţiei nu puteau fi confundate.

Oamenii priviră cu nostalgie peisajul care creştea dedesubt, pe măsură ce străbăteau atmosfera, îndreptându-se către regiunile subtropicale. Nava coborî din cerul senin spre un fluviu măreţ, frână cu o forţă silenţioasă şi poposi în iarba înaltă de pe malul apei.

Nici un membru al echipajului nu se clinti; nu aveau nimic de făcut până ce aparatele automate nu-şi încheiau analizele. Puţin mai târziu, un semnal sonor piui încetişor, iar luminiţele de pe panoul de comandă pâlpâiră într-o configuraţie haotică. Căpitanul Altman se sculă în picioare şi suspină uşurat.

— Avem noroc, rosti el. Putem ieşi fără costume, dacă şi testele patogene sunt satisfăcătoare. Bertrand, ce informaţii ai cules până acum?

— Planeta e stabilă din punct de vedere geologic… Cel puţin, nu există vulcani activi. N-am văzut semne ale unor oraşe, dar asta nu-l edificator. Dacă aici există o civilizaţie, e posibil să fi depăşit stadiul respectiv.

— Sau să nu-l fi atins încă…

— Ambele variante sunt la fel de posibile, ridică din umeri Bertrand. Pe o planetă de mărimea asta, explorarea s-ar putea să dureze…

— Chiar mai mult timp decât avem la dispoziţie, completă Clindar, privind consola de comunicaţii care-l lega de nava-mamă şi, prin ea, de inima ameninţată a Galaxiei.

Pentru o clipă, se aşternu o tăcere sumbră. După aceea, Clindar se apropie de panoul de comandă şi apăsă cu gesturi automate câteva taste.

O secţiune din fuselaj glisă lateral cu o uşoară vibraţie şi al patrulea membru al echipajului păşi pe noua planetă, flexându-şi membrele din metal şi reglând servomotoarele în

conformitate cu gravitația locală. În navă, un ecran prinse viață, înfățișând o întindere de iarbă unduitoare, arbori şi scânteierea fluviului. Clindar apăsă altă tastă şi imaginea se deplasă lent, în funcție de direcția în care robotul îşi întorcea capul.

— Pe ce drum s-o apucăm? Întrebă Clindar.

— Să examinăm arborii aceia, propuse Altman. Dacă există viață animală, acolo o vom găsi.

— Priviți! Strigă Bertrand. O pasăre!

Degetele lui Clindar alergară peste taste; imaginea se centră pe punctulețul care se ivise brusc în partea stângă a ecranului şi se mărea rapid, odată cu acționarea obiectivului focalizator.

— Ai dreptate, încuviință el. Pene... Cioc... E înaintată binişor pe scara evoluției. Locul pare promițător. Pornesc înregistrarea.

Legănarea imaginii, cauzată de mersul robotului, nu-l deranja -se obişnuiseră cu ea de multă vreme. Le venea însă teribil de greu să accepte această explorare prin intermediari, când toate instinctele îi îndemnau să părăsească naveta, să alerge prin iarbă şi să simtă vântul mângâindu-le fețele. Totuşi, era un risc prea mare pentru a fi asumat, chiar şi pe o planetă ce părea atât de atrăgătoare, întotdeauna, îndărătul celui mai zâmbitor chip al Naturii exista o hârcă rânjind. Fiare sălbatice, reptile veninoase, mlaştini... Moartea putea ataca sub mii de măşti un explorator neatent. Iar dintre toate, cei mai periculoşi erau duşmanii invizibili, bacteriile şi viruşii, ținând cont de faptul că singurele mijloace de apărare se găseau la o mie de ani-lumină depărtare.

Un robot era imun în fața amintitelor pericole şi chiar dacă dădea nas în nas, aşa cum se întâmpla uneori, cu o fiară îndeajuns de puternică pentru a-l distruge... Ei bine, maşinăriile puteau fi înlocuite.

Nu întâlniră nimic în vreme ce străbătură şesul cu iarbă înaltă. Dacă vreun animal fusese tulburat de trecerea robotului, el nu intră în câmpul vizual al acestuia. Clindar

încetini ritmul de deplasare al maşinăriei când se apropie de copaci, iar observatorii dinăuntrul navetei clipiră involuntar în fața crengilor care păreau că le izbesc ochii. Imaginea păli o clipă, până ce se autoreglă pentru lumina mai slabă, apoi reveni la normal.

Pădurea forfotea de viață. Creaturile pândeau în hățişuri, se cocoțau pe ramuri, zburau prin aer. Săreau dintr-un copac în altul, sporovăind zgomotoase, părând a nu se sinchisi de robotul ce avansa, în tot acest timp, camerele automate înregistrau, adunând material ce urma să fie examinat de biologi, după revenirea navetei la bază.

Clindar oftă uşurat când copacii se răriră. Era foarte obositor să-l dirijeze pe robot prin pădure, evitând ciocnirile, însă pe teren deschis maşinăria se putea descurca şi singură. Apoi imaginea tremură, parcă sub o izbitură de baros, se auzi un bubuit metalic însoțit de un scrâşnet şi întreaga scenă se repezi vertiginos în sus, ca şi cum robotul ar fi căzut.

— Ce-l asta? Strigă Altman. Te-ai împiedicat?

— Nu, se încruntă Clindar cu degetele zburându-l pe taste. A fost un atac din spate. Sper… Aha!… Încă îl pot manevra.

Comandă răsucirea capului robotului. Nu dură mult să descopere cauza incidentului. La numai câțiva metri de el, biciuind furios aerul cu coada, un patruped de talie mare îşi dezvelea colții amenințători. Era vădit că încerca să decidă dacă era cazul să repete atacul.

Încet, robotul se ridică în picioare, iar animalul se ghemui şi se încordă, gata să țâşnească. Un surâs flutură pe buzele lui Clindar: ştia cum să acționeze în astfel de situații. Degetul său mare coborî către tasta rareori întrebuințată, ce purta eticheta „Sirenă”.

Pădurea răsună de un răcnet teribil modulat, dinspre difuzoarele mascate ale robotului, care avansă către agresor agitând brațele. Animalul uluit fu cât pe aici să se răstoarne în graba sa de a se întoarce şi în câteva secunde dispăru.

— Acum bănuiesc că va fi nevoie să aşteptăm vreo două ore până vor ieşi din ascunzători, comentă nemulțumit Bertrand.

— Nu cunosc prea multe lucruri despre psihologia animalelor, interveni Altman, dar, în general, parcă ele nu obişnuiesc să atace ceva complet nefamiliar…
— Unele atacă orice lucru aflat în mişcare, deşi asta se întâmplă mai rar. În mod normal, atacă doar ca să-şi procure hrana sau dacă au fost deja ameninţate. Ce vrei să spui? Că pe planetă ar putea exista şi alţi roboţi?
— În nici un caz! Este însă posibil ca amicul nostru carnivor să fi confundat robotul cu un biped comestibil. Nu ţi se pare că această… Trecătoare prin junglă nu-l chiar naturală? Ar putea fi o potecă…
— Atunci, răspunse imediat Clindar, vom porni pe ea şi vom descoperi adevărul. Am obosit să mă tot feresc de copaci, dar sper că nu vom mai fi atacaţi pe la spate. Nu stau bine cu nervii.
— Ai avut dreptate, Altman, observă Bertrand puţin mai târziu. Este clar că-l o potecă. Asta nu înseamnă însă inteligenţă. La urma urmelor, animalele…
Amuţi în mijlocul frazei şi, în aceeaşi clipă, Clindar opri robotul. Cărarea ajunsese pe neaşteptate într-un luminiş mare, ocupat aproape în întregime de un sătuc format din colibe şubrede. Aşezarea era înconjurată de o palisadă din lemn – în mod evident, reprezenta un mijloc de apărare împotriva unui duşman care deocamdată nu constituia o ameninţare – lucru ce reieşea din faptul că porţile erau larg deschise, iar dincolo de ele sătenii îşi vedeau liniştiţi de treburi.
Cei trei exploratori rămaseră tăcuţi multă vreme, privind ecranul, apoi Clindar se cutremură şi spuse:
— Ciudat… Ar putea fi chiar planeta noastră, cu o sută de mii de ani în urmă. Am senzaţia că m-am întors în timp.
— Nu-l absolut nimic ciudat, interveni Altman. La urma urmelor, s-au descoperit aproape o sută de planete locuite de forme de viaţă similare nouă.
— Da, aprobă Clindar. O sută în toată Galaxia! Mi se pare totuşi ciudat ca tocmai noi să găsim una…

— Cineva tot trebuia s-o facă, filozofă Bertrand. Până una-alta, să stabilim procedura de contact. Dacă intrăm cu robotul în sat, vom stârni panică.

— Panică e puțin zis, încuviință Altman. Va trebui să găsim un băştinaş singur, căruia să-l dovedim că suntem prietenoşi. Clindar, ascunde robotul într-un loc de unde să poată supraveghea satul, fără să fie depistat. Ne aşteaptă o săptămână de antropologie practică!

Abia după trei zile, testele biologice dovediră că puteau părăsi naveta fără probleme. Chiar şi atunci, însă, Bertrand insistă să meargă singur, nepunând desigur la socoteală compania substanțială a robotului. Având un asemenea tovarăş, nu se temea de animalele mari de pe planetă, iar sistemele defensive naturale ale corpului se puteau îngriji de microorganisme. Cel puțin aşa îl asiguraseră analizorii; luând în considerare complexitatea problemei, ei făceau remarcabil de puține greşeli.

Bertrand rămase o oră în exterior, bucurându-se cu precauție de împrejurimi, în timp ce colegii săi îl priveau invidioşi. Numai după încă trei zile, i-ar fi putut urma exemplul. Erau oricum destul de ocupați, supraveghind sătucul prin teleobiectivele robotului şi făcând cât mai multe înregistrări. În decursul unei nopți, mutaseră naveta şi o pitiseră în adâncul pădurii, fiindcă nu doreau să fie descoperită accidental.

În această vreme, ştirile de acasă se înrăutățeau întruna. Deşi depărtarea reducea impactul, ele continuau să le apese mințile, copleşindu-l uneori cu senzația inutilității. Ştiau că în orice clipă puteau primi semnalul de întoarcere, atunci când Imperiul avea să apeleze, în disperare de cauză, la ultimele sale resurse. Dar până atunci trebuiau să-şi continue lucrul, ca şi cum cunoaşterea pură ar fi constituit singura problemă cu adevărat importantă.

La o săptămână după asolizare, erau pregătiți să treacă la experiment. Cunoşteau potecile folosite de săteni când plecau la vânătoare. Bertrand alese una dintre cele mai puțin bătute,

apoi instală un scaun în mijlocul ei şi se aşeză cu o carte în mâini.

Bineînțeles, scena nu era chiar atât de simplă; Bertrand îşi luase toate precauțiile imaginabile. La o distanță de cincizeci de metri, ascuns în desiş, robotul veghea prin teleobiective, ținând la îndemână o armă micuță, dar ucigătoare. Comandându-l din navetă, cu degetele încordate deasupra tastelor, Clindar aştepta eventuala intervenție.

Aceasta era varianta pesimistă; cea optimistă aborda mult mai direct problema. La picioarele lui Bertrand se afla un cornut mijlociu; după toate aparențele, acesta ar fi reprezentat un trofeu acceptabil pentru orice vânător.

După două ore, aparatul radio din costum murmură o avertizare. Cu gesturi calme, deşi sângele îi bubuia în vene, Bertrand puse jos cartea şi privi în lungul potecii. Sălbaticul înainta destul de încrezător, legănând o suliță în mâna dreaptă. Se opri pentru o clipă, zărindu-l pe Bertrand, după care avansă prudent. Îşi dădea seama că nu avea de ce se teme, deoarece străinul era firav şi în mod vădit neînarmat.

Când distanța dintre ei se reduse la şapte metri, exploratorul surâse liniştitor şi se sculă fără grabă. Se aplecă, ridică animalul şi-l întinse ca pe o ofrandă. Gestul ar fi fost clar în ochii oricărei ființe de pe orice planetă şi fu înțeles şi aici. Sălbaticul acceptă darul şi-l azvârli fără efort pe umăr. Pentru o clipă, privi în ochii lui Bertrand cu o expresie de nepătruns, apoi se întoarse şi porni către sat. De trei ori se uită îndărăt să vadă dacă Bertrand îl urmărea şi de fiecare dată acesta îi zâmbi şi flutură din mână. Întregul episod nu dură nici un minut. Ca prim contact între două rase, fusese lipsit de orice dramatism, dar nu şi de demnitate.

Bertrand nu se clinti până ce băştinaşul nu dispăru din raza lui vizuală. După aceea, se destinse şi vorbi în microfon:

— A fost un început destul de bun, comentă el încântat. Nu s-a speriat câtuşi de puțin, n-a fost nici măcar bănuitor. Cred că se va întoarce.

— Parcă mi se pare prea frumos ca să fie adevărat, îi răsună în ureche glasul lui Altman. Credeam că va fi ori speriat, ori duşmănos. Tu ai fi acceptat fără cel mai mic comentariu un asemenea dar regesc din partea unui străin?

Bertrand pornise fără grabă spre navetă. Robotul, care ieşise din ascunzătoare, îl urma la câțiva paşi.

— Eu nu, răspunse el, dar nu uita că aparțin unei societăți civilizate. Sălbaticii pot reacționa în mod diferit înaintea unor străini, în funcție de experiențele lor anterioare. Să presupunem că acest trib n-a avut niciodată inamici. Nu-l deloc un lucru imposibil pe o planetă mare, dar sărac populată. Într-un asemenea caz, ne putem aştepta la curiozitate, însă nu la teamă.

— Dacă oamenii aceştia nu au inamici, interveni Clindar, de ce şi-au îngrădit aşezarea?

— Mă refeream la inamicii umani, replică Bertrand. Dacă ipoteza asta e adevărată, misiunea noastră se va simplifica nespus.

— Crezi că se va întoarce?

— Bineînțeles. Dacă deține calitățile umane pe care i le bănuiesc, curiozitatea şi lăcomia îl vor împinge s-o facă. Peste două zile, vom fi prieteni la cataramă.

Privită la modul obiectiv, activitatea lor se transformă de-a dreptul într-o rutină. În fiecare dimineață, robotul comandat de Clindar pornea la vânătoare, devenind treptat creatura cea mai feroce din pădure. Apoi Bertrand aştepta până ce Yaan – cam aşa părea că sună numele băştinaşului – se ivea încrezător pe potecă. Apărea cam la acelaşi moment al zilei şi întotdeauna venea singur. Exploratorii dezbătuseră între ei acest amănunt; oare Yaan dorea să țină numai pentru el marea sa descoperire, dobândind astfel stimă pentru abilitatea lui de vânător? Dacă acesta era adevărul, individul dovedea o prevedere şi o viclenie nebănuite.

La început, sălbaticul pleca imediat ce-şi lua cadoul, parcă temându-se ca Bertrand să nu se răzgândească. Curând însă, aşa cum sperase exploratorul, fu ademenit să mai întârzie, cu

ajutorul unor țesături viu colorate şi cristale ce-l stârneau încântarea. În cele din urmă, Bertrand izbuti să poarte cu el discuții prelungi, care au fost integral filmate prin ochii robotului ascuns.

Într-o bună zi, poate că filologii vor avea posibilitatea de a analiza materialele înregistrate; Bertrand nu încerca decât să descopere înțelesurile câtorva substantive şi verbe simple. Sarcina îi era oarecum îngreunată de faptul că Yaan nu numai că utiliza cuvinte diferite pentru acelaşi lucru, ci şi, uneori, acelaşi cuvânt pentru lucruri diferite.

În intervalul dintre aceste conversații zilnice, naveta călători mult, cercetând planeta, din văzduh şi uneori asolizând pentru observații mai amănunțite. Deşi echipajul descoperi şi alte aşezări omeneşti, Bertrand nu căută să le contacteze, deoarece era lesne de văzut că toate dețineau cam acelaşi nivel de dezvoltare ca şi tribul lui Yaan.

Adesea, Bertrand se gândea că, printr-o ironie destul de amară a Sorții, una dintre rarele rase cu adevărat umane din Galaxie fusese descoperită de-abia acum. Cu puțin timp în urmă, aceasta ar fi reprezentat un eveniment de supremă importanță; acum, civilizația era prea la ananghie ca să mai aibă chef să se preocupe de nişte rude sălbatice care aşteptau în zorii istoriei.

După ce se asigură că devenise o obişnuință în viața cotidiană a lui Yaan, Bertrand se hotărî să-l prezinte robotul. Tocmai îi arăta băştinaşului configurațiile dintr-un caleidoscop, când Clindar conduse maşinăria prin iarba înaltă, cu ultima pradă atârnând peste un braț metalic. Pentru întâia oară de la întâlnirea lor, Yaan manifestă o reacție similară fricii, dar se relaxă auzind cuvintele liniştitoare ale lui Bertrand, deşi nu scăpă nici o clipă din ochi monstrul ce se apropia. Acesta se opri la depărtare, iar Bertrand porni spre el. Când ajunse în fața lui, robotul ridică brațul şi-l întinse prada. Exploratorul o luă solemn şi o purtă înapoi la Yaan, clătinându-se puțin sub povara neobişnuită.

Bertrand ar fi dat oricât să poată citi gândurile băştinaşului, în clipa când acesta accepta darul. Oare încerca să decidă dacă robotul era stăpânul sau sclavul? Poate că asemenea concepte depăşeau înțelegerea lui; poate că pentru el robotul era tot o ființă umană, un vânător prieten cu Bertrand.

Din difuzorul maşinăriei, glasul lui Clindar răsună mai puternic decât al oricărui om:

— Mă uimeşte cu cât calm te acceptă. Nu-l sperie chiar nimic?

— Continui să-l judeci după criteriile tale, replică antropologul. Nu uita că psihologia lui este cu totul diferită şi mult mai simplă. Acum, când are încredere în mine, nu-l mai nelinişteşte nimic din ceea ce eu accept.

— Mă întreb dacă asta e valabil pentru toată rasa lui, comentă Altman. Nu-l prea ştiințific să tragi concluzii de pe urma unui singur specimen. Vreau să văd ce se va întâmpla când vom trimite robotul în sat.

— Hopa! Exclamă Bertrand. Asta l-a surprins. Până acum, n-a mai cunoscut pe cineva care să poată vorbi cu două voci diferite.

— Crezi că va ghici adevărul când ne vom întâlni? Întrebă Clindar.

— Nu. Robotul va rămâne pentru el ceva miraculos… Totuşi, mai presus decât focul, trăsnetele şi celelalte fenomene din natură pe care le ia, deja, ca atare.

— Care va fi următoarea etapă? Se interesă Altman uşor nerăbdător, îl aduci la navetă, sau mai întâi intri în sat?

Bertrand ezită.

— Prefer să nu mă grăbesc. Cunoşti accidentele petrecute cu alte rase străine atunci când s-a încercat aşa ceva. O să-l las să se gândească la cele întâmplate, iar mâine o să încerc să-l conving să ia robotul în sat.

În naveta bine ascunsă, Clindar reactivă robotul şi-l puse din nou în mişcare. Aidoma lui Altman, îşi cam pierduse răbdarea față de aceste precauții excesive; totuşi, în

problemele de exobiologie Bertrand era expertul şi ei trebuiau să-l îndeplinească ordinele.

În prezent, existau momente când aproape că-şi dorea să fi fost el însuşi un robot lipsit de sentimente şi emoții, capabil să privească cu aceeaşi nepăsare căderea unei frunze şi agonia unei planete muribunde…

*

Soarele se găsea în amurg, când Yaan auzi glasul puternic din junglă. Îl recunoscu numaidecât, în ciuda sonorității sale neomeneşti. Era prietenul său care-l striga.

În tăcerea ce urmă ecourilor, în sat încetă orice mişcare. Până şi copiii îşi întrerupseră jocul; se auzea doar plânsetul firav al unui prunc speriat de liniştea bruscă.

Toții ochii se îndreptară spre Yaan, care se apropie grăbit de coliba sa şi îşi luă sulița de lângă intrare. În curând, poarta avea să fie închisă, formând o stavilă în fața animalelor nocturne, totuşi el nu ezită câtuşi de puțin să păşească în umbrele ce începuseră să se lungească pe sol. Tocmai ieşea pe poartă când glasul răsunător îl chemă din nou, de data aceasta pe un ton de urgență ce străbătu toate barierele graiurilor şi culturilor.

Gigantul sclipitor cu multe voci îl aştepta în afara satului şi-l făcu semn să-l urmeze. Bertrand nu se zărea nicăieri. Cei doi merseră mai bine de un kilometru până ce sălbaticul îl zări pe antropolog, nu departe de malul râului, privind peste apa întunecată care curgea domol.

Acesta se întoarse când Yaan se apropie; totuşi, pentru o clipă, păru că nu-l remarcă prezența. Apoi îi făcu semn uriaşului să se îndepărteze şi acesta se retrase printre copaci.

Yaan aşteptă. Era răbdător şi mulțumit, cu toate că n-ar fi putut exprima starea respectivă prin cuvinte. În prezența lui Bertrand, simțea primele semne ale devotamentului altruist, complet irațional, pe care rasa lui avea să-l dobândească în mod deplin abia peste milenii.

Tabloul era straniu. Doi bărbați stăteau pe malul unui fluviu. Unul din ei purta un echipament prevăzut cu

dispozitive complicate. Celălalt era îmbrăcat în blana unui animal şi ținea în mână o suliță cu vârf de cremene. Între ei se întindeau zece mii de generații şi hăul incomensurabil al spațiului. Cu toate acestea, amândoi erau oameni. Natura îşi repetase unul din şabloanele fundamentale, aşa cum probabil procedase de multe ori de-a lungul eternității.

Pe neaşteptate, Bertrand începu să vorbească, plimbându-se înainte şi înapoi cu paşi mici, iar din glasul lui răzbătea o undă de tristețe.

— S-a terminat, Yaan. Speram ca, prin intermediul cunoştințelor noastre, să reuşim să vă scoatem din sălbăticie cam în vreo zece generații, dar acum va trebui să vă străduiți singuri pentru a ieşi din junglă şi asta poate dura un milion de ani. Îmi pare rău… Am fi putut realiza atâtea… Chiar şi în aceste condiții aş fi dorit să rămân, însă Altman şi Clindar vorbesc despre datorie şi bănuiesc că au dreptate. Nu putem face mare lucru, dar lumea noastră ne cheamă şi nu trebuie s-o abandonăm.

Mi-aş dori să mă poți înțelege, Yaan. Mi-aş dori să pricepi ce spun. Îți las uneltele astea – pe unele vei descoperi cum să le întrebuințezi, deşi este mai mult ca sigur că după o generație vor fi pierdute sau uitate. Vezi cum taie lama asta? Va trece multă vreme până când o veți putea fabrica. Iar asta, păzeşte-o bine. Când apeşi pe buton… ai văzut? Dacă n-o vei folosi prea des, îți poate da lumină câțiva ani, deşi mai devreme sau mai târziu bateria o să se termine. Cât despre celelalte… Utilizează-le după cum te pricepi.

Uite, răsar primele stele – acolo, în est… Tu priveşti stelele, Yaan? Mă întreb cât va trece până vei descoperi ce sunt ele şi mă mai întreb ce se va fi întâmplat cu noi până atunci. Stelele acelea sunt căminele noastre, Yaan şi nu le putem salva. Multe au murit deja în explozii atât de gigantice încât nici unul dintre noi nu şi le poate imagina. Peste o sută de mii de anii de-ai voştri, lumina acelor ruguri funebre va ajunge aici, minunându-l pe oameni. Poate că până atunci rasa ta se va gândi să meargă către stele. Aş vrea să vă pot avertiza asupra

tuturor greşelilor făcute de noi, care acum ne vor costa tot ce am câştigat.

Pentru rasa ta, este bine că vă aflați aici, la fruntariile Universului. Ați putea scăpa de soarta noastră. Poate că, într-o bună zi, navele voastre vor porni să investigheze printre stele, aşa cum am făcut noi, vor descoperi ruinele planetelor noastre şi se vor întreba cine am fost. Urmaşii tăi nu vor şti însă niciodată că noi doi ne-am întâlnit aici, lângă acest râu, pe când seminția ta era tânără.

Uite-l şi pe prietenii mei… Nu mă lasă să întârzii mai mult. La revedere, Yaan şi fie să te foloseşti cu bine de obiectele pe care ți le-am dat! Ele reprezintă cele mai mari comori ale lumii tale.

Ceva uriaş, care scânteia sub lumina stelelor, cobora prin văzduh. Nu atinse solul, ci se opri deasupra acestuia; apoi, într-o tăcere absolută, un dreptunghi de lumină se deschise în lateral. Gigantul sclipitor apăru din noapte şi păşi către uşa aurie. Bertrand îl urmă, rămânând pentru o clipă în prag şi fluturând brațul către Yaan. După aceea, bezna se înstăpâni înapoia sa.

Nava se ridică, nu mai repede decât fumul care se înalță din foc. Când deveni atât de mică încât Yaan crezu că ar putea s-o țină în palmă, păru că se topeşte într-o lungă linie de lumină care urca printre stele. Din bolta pustie, o rafală de tunete se rostogoli peste ținutul adormit şi Yaan ştiu că în sfârşit zeii plecaseră şi n-aveau să se mai întoarcă niciodată.

Rămase mult timp lângă apele ce curgeau leneşe şi sufletul îi fu cuprins de un sentiment de pierdere pe care n-avea să-l uite, însă nici să-l înțeleagă vreodată. Apoi, cu pioşenie, începu să adune darurile lăsate de Bertrand.

Sub stele, silueta singuratică se porni către cătun, străbătând un meleag ce n-avea încă nume. În spatele său, fluviul se îndrepta fără grabă către ocean, şerpuind prin câmpia mănoasă pe care, peste mai mult de o mie de veacuri, urmaşii lui Yaan aveau să construiască măreţul oraş Babilon.

SFÂRŞIT